

Март 2020

Базично истражување: постоечки сервиси за реинтеграција и рехабилитација на локално ниво во Р. Северна Македонија

Национална мрежа против насилство врз жени и семејно насилство

Базично истражување: постоечки сервиси за реинтеграција и рехабилитација на локално ниво во Р. Северна Македонија

Национална мрежа против насилство врз жени и семејно насилство

Овој документ е креиран во рамките на проектот е дел од проектот „Институционализирање на квалитетни услуги за рехабилитација и интеграција за преживевани од насилство“ финансиран од Австриската агенција за развој (АДА) со средства на Австриската развојна соработка

Содржина

НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО ВО Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	3
УСТАВ НА Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	3
ЗАКОН ЗА СЕМЕЈСТВО.....	3
ЗАКОН ЗА ПРЕВЕНЦИЈА, СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО	4
ЗАКОНОДАВСТВО ПОВРЗАНО СО ВРАБОТУВАЊЕ	6
<i>Закон за работни односи</i>	<i>6</i>
<i>Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност.....</i>	<i>6</i>
<i>Национална стратегија за вработување 2016 – 2020</i>	<i>6</i>
<i>Оперативни планови за активни мерки и програми за вработување (2015-2020).....</i>	<i>7</i>
ЗАКОНОДАВСТВО ПОВРЗАНО СО ДОМУВАЊЕ	8
<i>Закон за домување.....</i>	<i>8</i>
<i>Закон за субвенционирање на станбени кредити.....</i>	<i>8</i>
ЗАКОН ЗА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ	8
ЗАКОНОДАВСТВО ПОВРЗАНО СО ФИНАНСИСКА ПОМОШ	8
<i>Закон за Социјална заштита</i>	<i>8</i>
ДОКУМЕНТИ ПОВРЗАНИ СО УСЛУГИ ЗА РБН И СН НА ЛОКАЛНО НИВО	10
Локални документи поврзани со РБН и СН (ПРОГРАМИ, СТРАТЕГИИ, ОДЛУКИ).....	10
ЛИСТА НА УСЛУГИ ЗА ЖЕНИ ЖРТВИ НА РБН И СН	12
Општи Услуги.....	12
СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ.....	12
Услуги за РЕИНТЕГРАЦИЈА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА	15
ПРЕПОРАКИ ЗА РЕИНТЕГРАЦИЈА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА ЖЕНИ ЖРТВИ НА РБН И СН.....	16
ПРЕПОРАКИ	16
ПРЕДЛОГ МОДЕЛ ЗА РЕИНТЕГРАЦИЈА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА ЖЕНИ ЖРТВИ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО.....	17

Кратенки

РСМ – Република Северна Македонија

ЦСР – Центар(и) за социјална работа

РБН – родово базирано насилство

СН – семејно насилство

ГО – Граѓански организации

МТСП – Министерство за труд и социјална политика

Национално законодавство во Р. Северна Македонија

Устав на Р. Северна Македонија

Уставот на РСМ¹ ја дефинира државата како суверена, самостојна, демократска и социјална, со посебен акцент на „социјална држава“, термин со кој се манифестира волјата и обврската на државата и нејзините институции за заштита, обезбедување и гаранција на социјалните права на граѓаните. Според Уставот државата ги гарантира основните граѓански, социјални и културни права на граѓаните кои живеат на територијата на РСМ. Според член 32 од Уставот на РСМ се гарантира *правото на работа за сите, слободен избор на вработување, заштита при работењето и материјална обезбеденост за време на привремена невработеност*. Исто така на секому, под еднакви услови, му е достапно секое работно место. Секој вработен има право на соодветна заработувачка. Во член 35 е изразена грижата на државата за социјалната заштита и социјалната сигурност на граѓаните во согласност со начелото на социјална праведност. Во членот 39 на секој граѓанин му се гарантира правото на здравствена заштита. Понатаму согласно член 40 Републиката му обезбедува посебна грижа и заштита на семејството. Правните односи во бракот, семејството и вонбрачната заедница се уредуваат со закон. Родителите имаат право и должност да се грижат за издржување и воспитување на децата. Децата се должни да се грижат за старите и изнемоштени родители. Републиката им обезбедува посебна заштита на децата без родители и децата без родителска грижа, а посебна заштитена категорија во самиот Устав се мајчинството и малолетните деца посебно кога треба да се вклучат на пазарот на трудот. Во членот 44 се гарантира правото на образование. Образованието е достапно на секого под еднакви услови. Основното образование е задолжително и бесплатно.

Тргувајќи од уставните определби за заштита на основните човекови права и слободи и почитувајќи ги општо прифатените норми на меѓународното право за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жената, вклучувајќи го и СН, РСМ презеде сериозен исчекор во заштитата на жените од сите форми на насилство врз жените со ратификацијата на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство (Истанбулската Конвенција) на 22.12.2017 година, која стапи на сила на 01.07.2018 година Истанбулската конвенција е првиот сеопфатен инструмент на европско ниво кој се фокусира на насилството врз жените. Согласно со член 118 од Уставот на РСМ оваа Конвенција е составен дел на нашиот уставно-правен поредок.

Закон за семејство

Законот за семејството² претставува посебен закон кој севкупно ги регулира семејството и односите во семејството, но и сите односи кои произлегуваат од истото (брак, семејство, заштита на семејството, посвојување, старателство, издржување). Исто така овој закон го регулира и постапувањето на надлежните институции, особено на Центрите за социјална работа во делот на заштита и помош на семејствата. Законот за семејство го регулира родителството во чл.7 . како и родителското право кое со состои од еднакви права и должности го имаат двајцата родители кон нивните деца. Во однос на остварувањето и вршењето на родителското право кога родителите на детето не живеат заедно тогаш тие се спогодуваат за начинот на одржување на личните односи и непосредните контакти со детето. Во посебен дел од законот за семејство е опфатено издржувањето кое е дефинирано како право и должност на членовите на семејството и на другите роднини.

Заклучок: Иако е клучен закон кој треба да ги даде правните дефиниции за семејство, самохран родител и/или еднородителско семејство, регулирање на односите помеѓу родителите и издршка на дете/деца кога партнерите живеат разделено, сепак овој закон го нема моменталниот капацитет да ги опфати јасно и целосно конкретните дефиниции. **Законот за семејство не ги препознава жртвите на семејно насилство и не обезбедува заштита од идно насилство.**

¹ Устав на Р. Северна Македонија, Собрание на РСМ, 2019, <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>

² Закон за семејство, Службен весник на РСМ, <http://bit.do/zakonzasemejstvo>

Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство

Целта на законот е преземање на мерки насочени кон превенција и заштита на жртвите на семејно насилство, почитување на основните човекови слободи и права, живот, личен интегритет, недискриминација и родова еднаквост, со должно внимание на интересите и потребите на жртвата. **Надлежни органи и институции за правилно спроведување на законот се:** Министерството за труд и социјална политика, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Министерството за образование и наука, Министерството за правда, единиците на локалната самоуправа, институциите кои вршат дејност од областа на социјалната заштита, детската заштита, внатрешните работи, здравството, вработувањето и образованието. Тие преземаат мерки за заштита на жртвата и спречување на насилство, остваруваат меѓусебна соработка и координација.

Во овој закон во членот 3 е дефиниран **поимот на семејно насилство**³ „Под семејно насилство се подразбира малтретирање, навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психолошко, физичко или економско насилство со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, вклучувајќи и закани за такви дејствија, спрема брачен другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и спрема сегашен или поранешен брачен другар, вонбрачен партнер или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не.

Во првиот дел од законот е опфатена превенцијата и постапување на надлежните институции и превентивните мерки кои ги преземаат во насока на спречување и намалување на СН. Додека пак во посебен дел се опфатени мерките на заштита.

Во **мерките на заштита на жртвите** од СН, кои треба да ги обезбеди надлежен Центар за социјални работи наведени се:

- 1) сместување во центар за лица - жртви на СН;
- 2) соодветна здравствена заштита;
- 3) соодветна психо - социјална интервенција и третман;
- 4) психо - социјален третман во советувалиците;
- 5) помош на семејството за редовно школување на дете;
- 6) правна помош и застапување,
- 7) економско јакнење на жртвата преку нејзино активно вклучување на пазарот на трудот.

Во членот 23 од овој Закон ја опфаќа работата на **мултисекторскиот стручен тим** во случаи кога постои сознание за загрозување на животот и здравјето на жртвата и членовите на семејството, како и кога дете е жртва на СН, се изготвува безбедносен план за помош, од страна на мултисекторски стручен тим. Мултисекторскиот стручен тим, е составен од стручни лица, од центар за социјална работа, полиција и здравствена установа од подрачјето за кое е надлежен центарот. Во работата на мултисекторскиот стручен тим учествуваат претставници на здруженија, кои работат на полето на СН, кои можат да предлагаат и спроведуваат мерки и активности од безбедносниот план за помош на жртвата. Мултисекторски стручен тим од став 2 на овој член, се формира во центарот за социјална работа надлежен според живеалиштето, односно престојувалиштето на жртвата, заради координација на активностите во обезбедување на помош на жртвата во согласност со нејзините потреби. Мултисекторската соработка на надлежните институции и здруженија се утврдува со Протокол за меѓусебна соработка. Протоколот го донесува Владата на РСМ, на предлог на Министерството за труд и социјална политика.

Од чл.24 заклучно со чл.28 од овој закон, детално се разработува делот на сместување на жртва на СН во центарот за лица - жртви на СН (Шелтер центар) од страна на надлежните Центри за социјална работа. Поддршката која се дава на овие жртви посебно во делот на нивното економско зајакнување детално е обработено во чл.28 од законот во кој „*Центарот за социјална работа, во соработка со Агенцијата за вработување на РСМ - надлежниот центар за вработување, презема меки за економско јакнење на жртвата преку нејзино активно вклучување на пазарот на трудот. Центарот за социјална работа, во рок од седум дена од отпочнување на постапката, ја известува Агенцијата за вработување*

³ Закон за спречување, заштита и превенција од семејно насилство, Министерство за труд и социјална политика, 2015, достапен на [линк](#)

на РСМ - надлежниот центар за вработување, за потребата за вклучување на лицата - жртви во активните мерки за вработување. Центарот за вработување е должен во рок од три дена по добиеното известување од став 2 на овој член, да ја повика жртвата за отпочнување на постапка за вклучување во активни мерки и политики за вработување, обуки, посредување при вработување, мотивација, стекнување на основни вештини, да изготви индивидуален план за вработување за жртвата, да и овозможи достапност на информации за слободни работни места, а се до нејзиното вработување. Одговорното лице од Центарот за вработување е должен најмалку еднаш месечно да оствари контакт со жртвата заради спроведување на индивидуалниот план за вработување, се до нејзиното вработување. Центарот за вработување во рок од три дена го известува надлежниот центар за социјална работа за вклучувањето на жртвата во програмата за активните мерки за вработување. Центарот за вработување во рок од три дена го известува надлежниот центар за социјална работа ако жртвата засновала работен однос или ако работниот однос престанал". Со оваа одредба, законодавецот како една од приоритетните цели го става економското зајакнување на жртвите на СН преку нивно активно вклучување на пазарот на трудот, а во насока на нивно осамостојување, поголема самодоверба и целосно напуштање на насилната средина.

Согласно овој Закон, надлежностите на Министерството за внатрешни работи се следниве: при пријава за СН, полициски службеник е должен да излезе на местото на настанот и да изготви полициски извештај веднаш, а најдоцна во рок од 12 часа од интервенцијата на настанот. Полицискиот службеник, секогаш прави проценка на ризикот по животот и телесниот интегритет на жртвата и на ризикот од повторување на насилството. Полицискиот службеник, обезбедува жртвата веднаш да добие соодветна здравствена заштита а в.в. со чл.31 од законот. Полицискиот службеник, привремено го одзема оружјето од сторителот и покренува постапка предвидена со закон за одземање на дозволата за оружје, дозволата за колекционерско оружје односно дозволата за носење на оружје. Полицискиот службеник е должен во рок од 12 часа до надлежниот суд да достави предлог за изрекување на привремена мерка за заштита - отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот. Овие мерки за заштита се итни и судот во рок од 24 часа ги изрекува. Во член 31 од овој закон се регулирани и обврските на здравствените работници според кои здравствениот работник и здравствената установа се должни веднаш да извршат преглед и друг медицински третман на жртвата и за истото да ѝ издадат соодветна медицинска документација на жртвата за констатираната повреда. За работите од став 1 на овој член, жртвите се ослободени од плаќање на трошоците за извршената медицинска услуга и документација.

Законот предвидува преземање мерки на заштита од здруженија на граѓани. Исто така мерки на заштита преземаат и единиците на локалната самоуправа „ Единиците на локалната самоуправа, во доменот на превенција и спречување на СН обезбедуваат заштита на жртвите во заедницата, воспоставуваат центри за згрижување, советувашишта за жртви и советувашишта за сторители на СН, советувашиште за родители и деца, советувашиште за брак и семејство и други форми за згрижување и помош на жртвите, како и локални СОС линии. Единиците на локалната самоуправа преземаат мерки за воспоставување на меѓусебна и координирана соработка на локално или регионално ниво помеѓу центрите за социјална работа, полициските станици, здравствени, предучилишни и образовни установи и здруженија.

Овој закон исто така ги предвидува и привремените мерки за заштита кои ги изрекува судот врз основа на принципот на итност во постапувањето. Како итни мерки кои по предлог на МВР ги изрекува судот без согласност на жртвата, а заради отстранување на непосредна и сериозна опасност по животот и физичкиот интегритет на жртвата и членовите на нејзиното семејство, се изрекува привремена мерка за заштита - отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот. Привремена мерка за заштита - отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот се изрекува во траење од најмалку 10 а најмногу до 30 дена. Исто по предлог на МВР судот изрекува привремена мерка за заштита забрана да поседува огнено или друго оружје или истото да му биде одземено. Една од мерките за заштита е и задолжително законско издржување на семејството од страна на сторителот на насилство, која како интервентна мерка може да се изрече во траење од 3 месеци до 1 година, а судот ја определува со цел жртвата да биде материјално обезбедена во иницијалниот период додека се решаваат други прашања и процеси поврзани со насилството.

Другите привремени мерки за заштита можат да бидат предложени до судот или од надлежен центар за социјална заштита или од жртвата, а тие се: забрана да се заканува дека ќе стори семејно насилство; забрана да малтретира, вознемирува, телефонира, контактира или на друг начин комуницира со член на семејството, директно или индиректно; задолжително да ги врати предметите кои се потребни за

задоволување на секојдневните потреби на семејството; задолжително законско издржување на семејството; задолжително да посетува соодветно советувашиште; задолжително лекување на сторителот, доколку злоупотребува, алкохол, дрога и други психотропни супстанции или има психичко заболување; задолжително да ги надомести медицинските и другите трошоци настанати од семејното насилство.

Заклучок: Иако главниот фокус на овој закон е семејното насилство, сепак законот е не е родово сензитивен, користи родово неутрални термини не ги препознава жените како посебно ранлива група, ниту пак предвидува посебни мерки за нивна заштита и реинтеграција.

ЗАБЕЛЕШКА: Министерството за труд и социјална политика во декември 2019 г. изготви нов Закон за превенција, спречување и заштита од насилство врз жените, вклучително и СН, кој ги опфаќа сите форми на РБН, специјализираните сервиси согласно Истанбулската конвенција, и содржи посебен член за Реинтеграција и рехабилитација на жени жртви на насилство и СН. Овој закон сеуште не е усвоен од Собранието на РСМ поради моменталната политичка состојба, односно постоењето на техничка влада до парламентарните избори закажани за 12 Април 2020г.

Законодавство поврзано со вработување

Закон за работни односи

Законот за работни односи⁴ обезбедува посебна заштита на жените поради бременоста, раѓање и родителството и на мајка со дете до три години старост и самохран родител со дете до шест години старост. Според законот, работодавачот е должен на работниците да им овозможи полесно усогласување на семејните и професионалните обврски.

Заклучок: Овој закон не ги препознава жените жртви на семејно насилство како посебна целна група и не предвидува мерки за заштита од губење на работното место, **ниту пак предвидува олеснителни мерки од страна на работодавачите за поддршка на жените кои ја напуштиле насилната средина.** Дополнително законот не предвидува сензибилизирање на работодавачите за давање приоритет и препознавање на итноста од вклучување на пазарот на труд на жртвите на РБН.

Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност

Во овој закон⁵ во членот 98-ѓ таксативно се наброени категориите невработени лица за кои работодавачот може да користи ослободување од плаќање на придонеси на задолжително социјално осигурување. Во овие категории се наброени жртвите на семејно насилство, самохран родител и член на еднородителско семејство кое најмалку три месеци пред вработувањето немало заснован работен однос, приматели на социјална парична помош, деца без родители и родителска грижа и други категории невработени лица. Дополнително, Агенцијата за вработување со посебен акт ги дорегулира правата и обврските кои произлегуваат од различниот статус на лицата, а со тоа и можностите за користење на активните мерки за вработување предвидени во оперативните планови за вработување кои на годишно ниво ги носи Министерството за труд и социјална политика.

Заклучок: Законот ги препознава жртвите на семејно насилство како ранлива категорија и ги поттикнува работодавачите преку ослободување од плаќање на задолжителните придонеси за социјално осигурување.

Национална стратегија за вработување 2016 – 2020

Во оваа стратегија⁶ назначена е примарната улога на Агенцијата за вработување⁷, целосен попис на активности кои треба да ги спроведе, како и назначената соработка на АВРСМ со работодавачите и

⁴ Закон за работни односи, Министерство за труд и социјална политика, <https://cutt.ly/zakonzarabotniodnosi>

⁵ Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност, Министерство за труд и социјална политика, <https://cutt.ly/vrabotuvanjevработеност>

⁶ Национална стратегија за вработување, Министерство за труд и социјална политика, достапна на [ЛИНК](#)

⁷ Агенција за вработување на Република Северна Македонија, <https://av.gov.mk/>

зголемено учество на ранливите категории во активните мерки на пазарот на труд (лицата невработени над 2 години, корисниците на социјална парична помош и членовите на домаќинствата, жени жртви на семејно насилство, лица со инвалидност и намалена работна способност). Кај одредени ранливи групи на население, пример, жени жртви на семејно насилство, корисници на социјална парична помош и слично, планирано е да се применуваат интегрални мерки за вработување, кои опфаќаат и советување, обуки и субвенционирано вработување. За поефективна имплементација на стратегијата, АВРСМ во тесна соработка со МТСП секој година поединечно изготвува оперативни планови со активни мерки за вработување, а кои се усвоени од Владата на РСМ.

Заклучок: Националната стратегија за вработување ги препознава жртвите на семејно насилство како посебно ранлива категорија и предвидува посебни мерки за зголемување на можностите за вработување и постигнување на економска независност.

Оперативни планови за активни мерки и програми за вработување (2015-2020)

Оперативните планови се подготвуваат и имплементираат секоја тековна година. Од 2015г. во оперативните планови⁸ план се предвидени активни мерки за вработување на жртви на семејно насилство: Програма за самовработување (претприемништво), Субвенционирање на плати и тоа преку: Обука на работно место со субвенционирано вработување, потоа дополнително предвидени обуки и тоа: обука на работно место кај познат работодавач, обука за стручни квалификации според барањата на работодавачите, обука за побарувани занимања и занаети, обука за стекнување на вештини.

Исто така е предвидена мерката Практиканство за млади до 29 и до 34 година, како и за потешко вработливи жени жртви на СН е предвидена програма за работно ангажирање и тоа: општокорисна работа и јавни работи. Предвидена е и програма за условен паричен надоместок за субвенционирано вработување на лица во социјален ризик и дополнително е предвидена обука/работа во Пилот програмите.

Во 2018 година донесен е и дополнителен оперативен план за 2018г⁹. за спроведување на активности од Националниот план за акција за родова еднаквост 2018-2020¹⁰ кои се во надлежност на АВРСМ, во кој се дефинирани стратешките цели за унапредување на мерките и политиките за зголемување на вработливоста на жените преку промотивни активности и информирање на невработените жени од урбаните и руралните средини.

Оперативните планови од 2019г. и 2020г. ¹¹ ја воведува категоријата невработени жени од ранливи категории каде се набројани приматели на социјална помош, жртви на СН жртви на трговија со луѓе, долгорочно невработени жени, самохрани мајки, социјално исклучени жени по основ технолошки вишок и стечај. Оваа категорија се однесува на мерката Програма за самовработување (претприемништво).

Заклучок: Оперативни планови за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување (2015 -2020) жените жртви на СН се препознаени како ранлива категорија, но мерките не се прилагодени на индивидуалните потреби и реалната состојба на жртвата, туку се генерални за сите категории на лица во социјален ризик.

⁸ Оперативен план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2015, достапен на [ЛИНК](#)

⁹ Оперативен план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2018, достапен на [ЛИНК](#)

¹⁰ Национален план за акција за Родова Еднаквост, Министерство за труд и социјална политика, достапно на [ЛИНК](#)

¹¹ Ревидиран оперативен план за услуги на пазарот на труд и активни програми и мерки за вработување за 2019, достапен на [ЛИНК](#)

Законодавство поврзано со домување

Закон за домување

Законот за домување е донесен во 2009 година¹² и го уредува непрофитното домување како и категориите на лица кои имаат право на вакво домување, во кој чл. 91. Законот не ги препознава жените жртви на СН како посебно ранлива категорија и не предвидува можности за домување специфично дизајнирани за потребите на оваа целна група.

Закон за субвенционирање на станбени кредити

Овој закон го уредува субвенционирањето на станбени кредит¹³. Начелно, субвенционирање на станбен кредит може да користи физичко лице кое е државјанин на РСМ, има постојано живеалиште на територијата на РСМ, ги исполнува условите за добивање на станбен кредит кои ги пропишуваат деловните банки и ги исполнува останатите критериуми пропишани во овој закон. Законот не прави разлика за семејната или брачната состојба на лицата. Иако им се дава предност на баратели со помали примања и помали износи на кредит, сепак не се наведени специфични групи со специфични карактеристики и потреби.

Закон за бесплатна правна помош

Закон за бесплатна правна помош беше донесен на 16 мај 2019г, беше со одложена примена, односно започна да се применува од 01.10.2019. Согласно овој закон, бесплатната правна помош може да биде дадена како примарна правна помош и како секундарна правна помош. Дополнително, новиот закон овозможува финансирањето на овластените здруженија кои обезбедуваат претходна правна помош – со стапувањето на сила на Законот, финансирањето ќе се реализира преку грантови од Буџетот на Министерството за Правда со што системот на бесплатна правна помош добива можност за долгорочен развој и одржливост. Во однос на жртвите на РБН и СН овој закон ги препознава и ги опфаќа во примарната правна помош (чл.6 од ЗБПП), како и во пружањето на секундарна правна помош. Во чл.20 од ЗБПП каде е предвидено одобрување на секундарна правна помош без утврдување на финансиска состојба жртвите на СН, како баратели на оваа помош или нивни блиски членови од семејството ќе им биде одобрена секундарна правна помош без утврдување на финансиската состојба за покренување и застапување во постапка за изрекување на привремени мерки за заштита од СН пред надлежен суд.

Законодавство поврзано со финансиска помош

Закон за Социјална заштита

Законот за Социјална заштита не ги признава жените како посебна ранлива категорија жртви на СН и не предвидува конкретни мерки за заштита, спречување и реинтеграција на жените жртви на СН. Самиот закон наведува дека сите поими и изрази употребени во овој закон кои се родово неутрални се користат неутрално и се однесуваат подеднакво на мажите и жените (чл. 5). Жртвите на РБН се препознаваат само во член 83 и имаат пристап до услуги за привремено засолниште преку кои можат да добијат заштита и стручна помош.

Во овој закон, достапни се два вида на финансиска поддршка за жени жртви: еднократна парична помош до 15.000 МКД за потребите на жртвата на СН за обезбедување итна заштита и, неѓа до 12.000 МКД за задоволување на потребите на жртвата на СН за остварување право на здравствена заштита и медицински третман. Еднократната парична помош до 15 000 МКД за потребите на жртвата на СН не е доволна за да ги охрабри жртвите да го напуштат сторителот. Со оваа паушална сума, жртвите нема да имаат финансиска стабилност, односно износот е недоволен за да ги покријат нивните основни трошоци за егзистенција поврзани со нивната реинтеграција. Предвидената сума до 12.000 МКД за остварување на право на здравствена заштита и медицински третман може да се оцени како соодветна само доколку

¹² Закон за домување, Службен весник на РСМ, достапен на [линк](#)

¹³ Закон за субвенционирање на станбени кредити, Службен весник на РСМ, достапен на [линк](#)

Министерството за здравство ги ослободи жртвите на СН од учество во здравствени услуги поврзани со насилство и обезбеди бесплатни прегледи за неосигурени жртви, како што е предвидено во Акциониот план за спроведување на Истанбулската конвенција. Ова подразбира целосно покривање без дополнителни „скриени трошоци“ за жртвите, т.е. сите здравствени установи да ја почитуваат оваа мерка. Критериумите за доделување на овие два вида парична помош не се прецизно утврдени, што им остава простор на социјалните работници слободно да одлучуваат која сума ќе ја добие жртвата, односно да доделат многу пониска сума од максимално утврдената или воопшто не случај на жртва која е вработена и има просечен месечен приход.

Законот обезбедува институционална и вонинституционална поддршка за жртвите во форма на услуги за засолниште и психосоцијална поддршка. Привременото засолнување на жртвите на СН обезбедува заштита и професионална помош за социјална интеграција до 3 месеци, во исклучителни случаи до 6 месеци, но не повеќе од една година. Овој напис е родово чувствителен затоа што ја препознава важноста на социјалната реинтеграција на жртвите на СН и РБН. Но, не сите жртви имаат право на овие форми на заштита поради недостаток на соодветен број достапни услуги на национално ниво. Имено, на територијата на РНМ, има вкупно 7 засолништа, од кои 4 се во главниот град, а има и два центри за советување кои исто така се наоѓаат во главниот град.

Законот за социјална заштита не предвидува мерки за реинтеграција и рехабилитација на жртвите на СН и РБН.

Измени на Законот за заштита на деца

Законот за заштита на деца¹⁴ претрпе измени и дополнувања во 2019г. како дел од социјалната реформа. Самиот закон не содржи права кои се однесуваат на жртви на РБН и СН, ниту издвојува посебен вид на помош за реинтеграција и рехабилитација на жртвите и нивните деца. Но сепак, правата кои децата можат да ги остварат преку овој закон би можеле да придонесат кон процесот на реинтеграција на жртвите и нивните деца во финансиска смисла. Така, достапни се следниве права на детето: 1) детски додаток; 2) посебен додаток; 3) еднакратна парична помош за новороденче; 4) родителски додаток за дете; 5) додаток за образование; 6) партиципација. Она што е особено важно за остварување на правата на детски додаток и додаток за образование е дека при пресметувањето на вкупните приходи во семејството за прагот за пристап до овие права, сторител на СН не се смета за член на семејството и неговите приходи не се пресметуваат. Ова олеснува остварување на овие права за деца кои биле директни или индиректни жртви на СН.

¹⁴ Закон за дополнување на Закон за детска заштита, Министерство за труд и социјална политика, достапен на [ЛИНК](#)

Документи поврзани со услуги за РБН и СН на локално ниво

РСМ има 8 региони поделени во 80 општини како единици на локална самоуправа и Градот Скопје како посебна административна единица во рамките на Скопскиот регион. За целите на ова базично истражување, сите 80 општини и Град Скопје беа вклучени преку различни алатки за истражување: преглед на постоечки документи; барања за информации од јавен карактер (електронски и поштенски) и телефонски интервјуа. Беа подготвени официјални барања за информации од јавен карактер и истите беа испратени до 30 општини во РСМ кои имаат локални Центри за социјална работа (ЦСР), вклучувајќи го и градот Скопје. Овие општините беа избрани единствено поради постоењето на ЦСР, и поради тоа тие изготвуваат Програми за социјална заштита на годишно ниво. За оние општини кои не одговорија во дадениот рок, беше направена деск анализа. Исто така, беа испратени официјални барања и преглед на документи за 17 општини во регионот на Скопје, иако тие немаат посебен ЦСР. Останатите 34 општини беа контактирани преку телефонски интервјуа и беше направена деск анализа со преглед на документи.

Основните наоди се следниве:

- 39 општини имаат годишни Програми за социјална заштита.
- 20 од нив имаат некаква форма на поддршка за жените жртви на РБН и СН.
- само 8 општини одвоиле буџетски средства за специјализирани услуги за жени жртви на РБН и СН.
- само 1 општина има воспоставено услуга за реинтеграција и рехабилитација за жени жртви на СН (Град Скопје).
- 10 општини обезбедуваат еднократна парична помош за жените жртви на СН.

Локални документи поврзани со РБН и СН (програми, стратегии, одлуки)

Градот Скопје има годишни програми за активности од областа на социјалната, детската и здравствената заштита во градот Скопје¹⁵, каде се предлагаат активности поврзани со СН. Од 2015 година, Градот Скопје обезбедува финансиска поддршка на Првиот семеен центар на град Скопје¹⁶, центар за советување за жени и деца жртви на РБН и СН и центар за советување на сторители на СН. Со оваа специјализирана услуга раководи ГО ХЕРА и секоја година се доделуваат 1.500.000 МКД. Исто така, Градот Скопје ја донесе Стратегијата за родова еднаквост во 2011¹⁷ година, која дава основа за родово одговорно буџетирање за специјализирани услуги за РБН и СН. Во март 2020 година, Националната мрежа против насилството врз жените и семејното насилство, ја отвори првата и единствена услуга за реинтеграција и рехабилитација за жени жртви на СН во градот Скопје, за што Градот одвои 1.000.000 МКД за 2020 година .

Општините во скопскиот регион Аеродром (400 000 ден), Бутел (200 000 ден), Гази Баба (200 000 ден), Ѓорче Петров (200 000 ден)¹⁸, Карпош (200 000 ден), Карпош (200 000 ден), и Центар (200.000 ден.), одвоија средства за специјализирани услуги за жени и деца жртви на РБН и СН, за формирање на нов советувашилен центар во Град Скопје. Центарот за советување треба да биде основан во 2020 година од Националната мрежа и ќе обезбеди услуги за жени и деца жртви на РБН и СН.

- Општина Центар донираше 90.000 МКД во 2017 година, Општина Аеродром донираше 30.000 МКД во 2018 година и Општина Валандово донираше 20.000 МКД во 2018 година во Женскиот Интервентен Фонд раководен од Националната мрежа.
- Општина Берово има локална стратегија за социјална вклученост, социјална заштита и елиминирање на сиромаштијата¹⁹ каде што жртвите од СН се препознаваат како ранлива група, но досега не се доделени средства за жени жртви.

¹⁵ Град Скопје, Програми, <https://skopje.gov.mk/mk/objavi/programi/>

¹⁶ Прв семеен центар на Град Скопје, <https://hera.org.mk/servisi/prv-semeen-centar/>

¹⁷ Стратегија за родова еднаквост – Скопје родово еднаков град, 2021, достапна на [ЛИНК](#)

¹⁸ Програма за Социјална заштита на Општина Ѓорче Петров 2020, достапен на [ЛИНК](#)

¹⁹ Стратегија за социјална инклузија, социјална заштита и спречување на сиромаштија во Берово, достапна на [ЛИНК](#)

- Општина Богданци има локална одлука објавена во Програмата за социјална заштита 2019 и 2020 година²⁰ за еднакратна парична помош од 3000 МКД за жртви на СН.
- Општина Велес одвои 50.000 МКД како вкупен износ за финансиска помош за жртви на СН и го поддржува локалниот Центар за жртви на СН со обезбедување простор и капацитети²¹;
- Општина Врапчиште има локална одлука објавена во Програмата за социјална заштита 2019 и 2020 година за еднакратна парична помош 12.000 МКД за жртви на СН.
- Општина Кавадарци има локална одлука објавена во Програмата за социјална заштита 2019 и 2020 година за еднакратна парична помош од 20.000 МКД за жртви на СН²².
- Општина Кочани ги наведе жртвите на СН како ранлива група која може да добие парична помош, но нема точни информации за достапната сума.
- Општина Македонски Брод има локална одлука објавена во Програмата за социјална заштита 2019 и 2020 година за еднакратна парична помош за жртвите на СН во вкупен буџетски износ од 50.000 МКД.
- Општина Неготино одвои 100.000 МКД за советувалишен центар за жени и деца жртви на СН во Програмите за социјална заштита за 2019 и 2020 година²³, но услугата сè уште не е воспоставена.
- Општина Ресен има локална одлука објавена во Програмата за социјална заштита 2019 и 2020 година за еднакратна парична помош од 20.000 МКД за жртви на трговија со луѓе и трговија со луѓе; Исто така, Ресен има локална програма за еднакви можности меѓу жените и мажите за 2019 и 2020 година и програма за превенција од семејно насилство за 2020 година со буџет од 100.000 МКД;
- Општина Свети Николе има локална одлука објавена во Програмата за социјална заштита 2020 година за еднакратна парична помош од 3.000 - 6.000 МКД за жртви на СН.
- Општина Старо Нагоричане има локална одлука објавена во Програмата за социјална заштита 2019 и 2020 година за еднакратна парична помош од 8.000 МКД за жртви на СН.
- Општина Штип одвои 108.000 МКД за советувалишен центар за жени и деца жртви на СН во Програмите за социјална заштита за 2020 година, услуга која ја обезбедува од ГО ЕХО Штип; Исто така, Штип ја усвои Програмата за еднакви можности меѓу жените и мажите за 2019 и 2020 година, има и Локален акционен план за заштита на жени и девојчиња жртви на РБН 2018-2020 и воспостави локален мултиагенциски тим кој постапува во случаи на СН;

²⁰ Програма за мерките и активностите на Општина Богданци во полето на социјална заштита за 2020, Совет на Општина Богданци, 2019

²¹ Програма за мерките и активностите на Општина Велес во полето на социјална заштита за 2019, Совет на Општина Велес, 2018

²² Програма за мерките и активностите на Општина Кавадарци во полето на социјална заштита за 2019, Совет на Општина Кавадарци, 2018

²³ Службен гласник на Општина Неготино, Програма за Социјална заштита, достапна на [линк](#)

Листа на услуги за жени жртви на РБН и СН

Општи Услуги

Општите услуги за жени жртви на РБН и СН ги обезбедуваат следниве јавни институции:

- Центри за социјална работа: 30 центри во 30 општини²⁴, 36 дисперзирани одделенија на ЦСР во 36 општини²⁵ во РСМ и еден Завод за социјални работи.
- Здравствени установи: 14 општи болници, 29 болници, 11 центри за јавно здравје, 32 клиники и клинички центри, 9 специјални болници, 3 институти и 3 психијатриски болници²⁶.
- Агенција за вработување на РСМ²⁷.

Законот за социјална заштита предвидува повеќе видови финансиска помош за лица во социјален ризик. Поконкретно, минималниот загарантиран приход (зависи од членовите на семејството) е главниот вид на финансиска помош што може да се добие. Други видови на парична помош се предвидуваат за лица со различни видови на попреченост, семејства од еден родител, итн. Законот за социјална заштита предвидува и финансиска помош за домување регулирано во член 27. Овој додаток се однесува на сите лица кои се финансиски и економски несигурни се корисници на минимален загарантиран приход и на лице кое имало статус на дете без родители и без родителска грижа до 18-годишна возраст, до 26-годишна возраст. Согласно истиот закон, членот 62 им обезбедува на жртвите на семејно насилство еднократна парична помош до 15.000 МКД за обезбедување на итна заштита и нега и до 12.000 МКД за здравствена заштита и медицинско лекување.

Во однос на здравствените услуги, жените жртви на РБН и СН се ослободени од обврската да плаќаат партиципација за здравствени услуги. Ова право, иако е регулирано во Законот за здравствена заштита, сепак не е имплементирано. За да се оствари ова право, жртвата мора да биде осигурена во јавните здравствени установи. Дополнително, сите специјализирани третмани бараат партиципација на корисниците, па без оглед на статусот на здравствено осигурување, жените жртви се обврзани сами да ги покријат овие трошоци. Покрај тоа, доколку немаат здравствено осигурување, тие треба да го покријат вкупниот износ на обезбедена здравствена услуга.

Агенцијата за вработување на РСМ обезбедува активни програми и мерки за вработување преку годишните оперативни планови (2015-2020). Иако овие документи ги препознаваат жените жртви како посебна ранлива група, предложените мерки не се прилагодени на индивидуалните потреби или на жртвите и се создадени за општите категории лица во социјален ризик.

Специјализирани услуги

Специјализираните услуги за жени жртви на СН се регулирани во Законот за социјална заштита како дел од сите социјални услуги што се обезбедуваат за лица во ризик и не се одделно дефинирани. Имено, сите социјални услуги се наведени во една статија и општо опишани. Министерството за труд и социјална политика усвои стандарди за некои од услугите, односно стандарди за центар за жртви на СН, за центар за советување за жртви на СН и центар за советување за сторители на СН (иако последниот не е специјализирана услуга за жени жртви, сметавме дека е важно да се споменат).

Воспоставени се нови специјализирани услуги за жени жртви на РБН и СН согласно НАП за имплементација на ИК (2018-2023) низ целата земја. Овие се поддржани од МТСП и раководени од локалните ЦСР. Вкупно, 11 нови услуги се отворени во декември 2019 година. Останатите услуги веќе беа воспоставени пред ратификувањето на ИК и усвојувањето на НАП-от. Следи комплетен список на специјализирани услуги во РСМ поделени по градови:

²⁴ Центри за социјална работа на РСМ, Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер, [ЛИНК](#)

²⁵ Дисперзирани одделенија во центрите за социјална работа, Министерство за труд и социјална политика, [ЛИНК](#)

²⁶ Здравствени институции во РСМ, Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер, [ЛИНК](#)

²⁷ Агенција за вработување на Република Северна Македонија, <http://av.gov.mk/>

Тетово:

- Советувалиште за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Тетово, Телефон: +389 78 837 111, е-пошта: jumcsrTetovo@mtsp.gov.mk
- Бесплатна правна помош за жртвите на РБН и СН, ГО Женски Форум - Тетово, Телефон: +389 44 337 440, Е-пошта: info@forumi.org.mk, веб-страница: <http://www.forumi.org.mk/>
- Упатен центар за жртви на сексуално насилство, Општа болница Тетово, Телефон: (044) 349-701, (044) 335-925

б) Охрид:

- Центар за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Охрид, Телефон: +389 71 231 032
- Советувалиште за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Охрид, Телефон: +389 77 937 916, е-пошта: jumcsrOhrid@mtsp.gov.mk

в) Штип:

- Советувалиште за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Штип, Телефон: +389 76 475 052
- Кризен центар за жени жртви на РБН и СН (24/48ч.), Меѓуопштински центар за социјална работа Штип, Телефон: +389 76 475 050, е-пошта: jumcsrShtip@mtsp.gov.mk
- Бесплатна правна помош за жени жртви на РБН и СН, ГО ЕХО Штип, Телефон: +389 (0) 32 384143, +389 (0) 70 831143, е-пошта: ed_hum_eho@yahoo.com, веб-страница: <https://www.eho-org.mk>

г) Куманово:

- Советувалиште за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Куманово, Телефон: +389 77 993 705, е-пошта: jumcsrKumanovo@mtsp.gov.mk
- Бесплатна правна помош за жртви на РБН и СН, ГО Национален ромски центар, Телефон: +389 31 427 558, Е-пошта: info@nationalromacentrum.org, веб-страница: www.nationalromacentrum.org/mk/
- Упатен центар за жртви на сексуално насилство, Општа болница Куманово, Телефон: (031) 425 460, (031) 417-090, е-пошта: opstabolnica_ku@yahoo.com

д) Велес:

- Центар за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Велес, Телефон: +389 76 340 225, е-пошта: jumcsrVeles@mtsp.gov.mk
- Бесплатна правна помош на жени жртви на СН, ГО Организација на жени на град Велес.

ѓ) Кавадарци:

- Советувалиште за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Кавадарци, Телефон: +389 78 298 015, е-пошта: jumcsrKavadarci@mtsp.gov.mk

е) Прилеп:

- Советувалиште за жени жртви на РБН и СН Меѓуопштински центар за социјална работа Прилеп, Телефон: +389 75 847 999
- Кризен центар за жртви на РБН и СН 24 / 48ч, Меѓуопштински центар за социјална работа Прилеп, Телефон: +389 78 412 027, е-пошта: jumcsrPrilep@mtsp.gov.mk

ж) Битола:

- Советувалиште за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Битола, Телефон: +389 71 397 875, е-пошта: jumcsrBitola@mtsp.gov.mk
- Центар за жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Битола, Телефон: +389 71 397 875, е-пошта: jumcsrBitola@mtsp.gov.mk

I) Струмица:

- Шелтер центар за жени жртви на РБН и СН, ГО Скај плус Струмица

)) Свети Николе:

- Центар за жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Свети Николе, Телефон: +389 32 443 305, +389 70 210 995 Е-пошта: jumcsrSvetiNikole@mtsp.gov.mk Веб-страница: <https://jumcsrsvetinikole.com.mk>

j) Скопје:

- Центар за жени жртви на РБН и СН, Меѓуопштински центар за социјална работа Скопје, Телефон: +389 76 486 074, е-пошта: jumcsrSkopje@mtsp.gov.mk

- Шелтер центар за жени жртви на СН и СОС линија 15700, ГО Организација на жени на град Скопје, Телефон: +389 (0) 2 3164 815, е-пошта: osz_skopje@t.mk, веб-страница: <http://www.ozs.org.mk/>

- Кризен центар за жени жртви на РБН и СН и С.О.С. телефонска линија 15315, ГО Кризен центар „Надеж“, телефон: +389 2 3173 - 424, е-пошта: info@krizencentar.org.mk, веб-страница: <https://www.krizencentar.org.mk/>

- Национална СОС линија за помош на жртви на РБН и СН 141 700, ГО НСРР (СОЖМ), Телефон: + 389 2 3134 390, Е-пошта: sozm@t-home.mk, веб-страница: <http://www.sozm.org.mk/>

- Советувалиште за жени и деца жртви на РБН и СН, ГО ХЕРА „Прв семеен центар на град Скопје“, Телефон: +389 2 3200 007, Е-пошта: infopsc@hera.org.mk

- Центар за советување за сторители на СН, ГО ХЕРА „Прв семеен центар на град Скопје“, Телефон: +389 2 3200 007, Е-пошта: infopsc@hera.org.mk, веб-страница: <https://hera.org.mk/servisi/prv-semeen-centar/>

- Советувалиште за жени и деца жртви на РБН и СН, ГО Национална мрежа против насилството врз жените и семејното насилство, Телефон: 075/255-154, е-пошта: sovetuvaliste@glasprotivnasilstvo.org.mk, веб-страница: <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk>

- Психосоцијално советување за жени жртви на РБН и , Институт за брак, семејство и системска пракса - Алтернатива, Телефон: +389 76 457566, +389 2 2450 671 е-пошта: institut_brak_family@yahoo.com веб-страница: <http://institutalternativa.mk>

- Бесплатна правна помош за жени жртви на РБН и СН, ГО Национална мрежа за ставање крај на насилството врз жените и семејното насилство, телефон: 075/304-802, е-пошта: pravnapomos@glasprotivnasilstvo.org.mk, веб-страница: <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk>

- Бесплатна правна помош, општо вклучено жртви на РБН и СН, ГО Хелсиншки комитет С. Македонија, Телефон: +389 (0) 2 3119 073, Е-пошта: helkom@mhc.org.mk, веб-страница: <https://mhc.org.mk/>

- Бесплатна правна помош, општа, вклучувајќи жртви на РБН и СН, ГО Македонско здружение на млади правници, Телефон: +38923220870, Е-пошта: contact@myla.org.mk., Веб-страница: <http://myla.org.mk/>

- Бесплатна правна помош за жртвите на РБН и СН, ГО ЕССЕ, Телефон: Е-пошта: esem@esem.org.mk Веб-страница: <http://www.esem.org.mk/>

- Упатен центар за жртви на сексуално насилство, ЈЗУ Универзитетска клиника за гинекологија и акушерство - Скопје, Телефон: (02) 3147-701, (02) 3147-422, е-пошта: ukginekologija@zdravstvo.gov.mk

- Центар за жртви на трговија со луѓе и жртви на сексуално насилство и С.О.С. телефонска линија за жртви на трговија со луѓе 0800 11111, НВО Отворена порта Ластрада, Телефон: +389 02 2700 107, +389 02 2700 367, е-пошта: lastrada@lastrada.org.mk, веб-страница: <http://lastrada.org.mk/>

Услуги за реинтеграција и рехабилитација

А) Скопје:

- Куќа за отворено домување, раководена од Национална мрежа против насилство врз жени и семејно насилство, телефон: 02 609 006, емаил: coordinator@glasprotivnasilstvo.org.mk, веб-страница: <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/>

Специјализираните услуги за жени жртви на РБН и СН и услугите за реинтеграција и рехабилитација наведени погоре, се финансирани од различни извори и се управуваат од различни субјекти:

- управувани од ГО и финансирани од државни институции (МТСП и локална самоуправа): 9

- управувани од ГО и финансирани од донатори (локални и меѓународни): 9

- управувани и финансирани од МТСП (ЦСР): 17

Во однос на исполнувањето на минималните стандарди за обезбедување на специјализирани услуги за жени жртви на РБН и СН според Советот на Европа, треба да се напомене дека не е направена проценка и дека во моментот не е можно да се каже дали ги исполнуваат овие стандарди и дали се обезбедуваат квалитетни услуги.

Препораки за реинтеграција и рехабилитација на жени жртви на РБН и СН²⁸

Со оглед на различните економски и социјални околности во РСМ, потребно е да се развијат мерки и политики за да се осигура дека жените жртви на РБН и СН, кои се економски зависни од насилникот и се изложени на ризик од бездомништво, да можат да ја напуштаат насилната средина, да не се враќаат во домот на сторителите и/или да не влегуваат во нови насилни врски во иднина.

Препораки

- Жените жртви на насилство да се препознаат како посебно ранлива категорија во Законот за социјална заштита. Во законот да се предвиди посебна глава за Реинтеграција на жртви на семејно насилство која ќе опфати различни типови на социјална помош и услуги прилагодени на потребите на жртвите;
- Воспоставување на Државен фонд за финансиска поддршка на жени жртви на насилство кои ја напуштиле насилната средина и се во социјален ризик. Под социјален ризик не се подразбира само невработеност, туку и неможност за задоволување на секојдневните потреби поради недоволни приходи и не поседување на имот на свое име;
- Промена на дефиницијата на самохрани родители, а во насока на зголемување на опфатот на корисници на помошта предвидена за оваа ранлива категорија. Односно, вклучување на семејствата кај кои едниот родител (со кого децата не живеат) не ги исполнува своите родителски обврски и од аспект на одржување контакти со децата и воспитување, и од аспект на редовност во исплатата на издршката утврдена од Судот.
- Формирање на државен фонд за исплата на издршка за деца, и преземање на обврската од страна на државата да си ги наплати долговите од родителот кој е задолжен од Судот да плаќа издршка.
- Жените жртви на насилство да се препознаат како посебно ранлива категорија во Законот за домување; во Одлуката за распределба на социјални станови како и условите за нивно користење, како и да се измени методологијата врз основа на која се бодуваат определени категории на апликанти за социјален стан;
- Да се донесе нов закон за социјално домување или да се дополни постоечкиот со посебен дел кој ќе го опфати социјалното домување, каде жените жртви на насилство ќе бидат препознаени;
- Да се задолжат сите единици на локалните самоуправи согласно законските обврски да донесат свои годишни програми за социјална заштита и финансиска поддршка на жени жртви на семејно насилство;
- Да се задолжат единиците на локалните самоуправи да водат база на податоци и евиденција за сите социјално ранливи категории кои живеат во нивната општина меѓу кои и посебно да ги евидентираат Проектот е финансиран од Европската Унија жени жртви на насилство и семејно насилство.
- Да се развијат мерки за вработување прилагодени на потребите на жените жртви на семејно насилство.
- Воведување на платено отсуство - адаптирање на законот за работни односи со што жртвите на семејно насилство ќе имаат право на 10 работни денови платено отсуство. Ваквата мерка помогне на жртвите во релокација, но и дополнително ќе ги поттикне да го напуштат сторителот бидејќи нивниот финансиски статус поврзан со ризикот на губење на работното место речиси ќе го нема.

²⁸ Тематски документи: Предлог Модел за реинтеграција и рехабилитација на жени жртви на семејно насилство, Национална мрежа против насилство врз жени и семејно насилство, 2019, достапен на [линк](#)

Предлог модел за реинтеграција и рехабилитација на жени жртви на семејно насилство

Домување: Сместување во одреден временски период, од 6 месеци до најмногу до 2 (две) години од моментот на напуштање на насилната средина, се додека не биде целосно интегрирана во општествениот живот. Оваа мерка е насочена исклучиво за жртви кои не се во можност да обезбедат свој дом, немаат сопствено живеалиште, ниту пак може да го користат домот на своите родители. Државата со свои механизми и финансирање на службите и сервисите кои се надлежни за заштита на жртвата би креирале живеалишта за жртвите, кај кои нема ризик по безбедноста, во времетраење од најмногу 2 години, а во зависност од економската состојба на жртвата, нејзината стабилност, работна способност и останати клучни состојби кои би се процениле низ континуирано психолошко советување и водење на случајот од страна на специјализирани служби.

Психолошко советување: Подготовка на жртвата за соочување со нови предизвици надвор на насилната средина, без ризик од бездомништво (времено станбено обезбедена) и во ситуација на задоволени основни егзистенцијални потреби. Психолошкото советување потребно е да постои во целиот период на закрепнување на жртвата, соочувајќи се со новите предизвици кои произлегуваат од новата средина на живеење, ново работно место, Проектот е финансиран од Европската Унија како и нејзино информирање за сите права и обврски кои ги има, со цел за нејзина подготвеност за целосно самостоен живот, со целосно исклучување на ризикот да се врати во насилната средина или да западне во нова насилна врска. Промената на сликата за себе и зголемување на самовербата е клучен фактор во превенирање на насилството и излегување од улогата на жртва.

Финансиска помош: При реална проценка на финансиската состојба на жртвата, да и биде овозможена финансиска помош, надоместок за основни потреби сопствени и на малолетни деца, кои се под нејзино старателство се до нејзино трајно вработување, а согласно нејзината работна способност и образование, кои би биле овозможени како пакет мерки. Во пакетот мерки би било вклучено: - Ослободување од трошоци поврзани со образованието на децата (школски прибор, школски материјали, посетување на наставни активности кои бараат дополнителни плаќања и сл.) - Ослободување од партиципација за установи за предшколска возраст, како и останати трошоци поврзани со наставата во градинката - Целосно ослободување од партиципација за здравствени услуги, вклучувајќи и набавка на лекови - Ослободување од трошоци поврзани со јавен превоз за неа и нејзините деца (добивање на бесплатни месечни карти за јавен превоз) - Овозможување на користење на директна финансиска помош од државата - Надоместок на издршката за децата, доколку нема редовност во исплатата - Воведување на ваучер систем за пазарење (МТСП во соработка со граѓански организации/бизнис заедницата да воведат ваучер систем кој ќе се користи за набавка на прехранбени/продукти за хигиена на жртвите на семејно насилство. Критериумите за добивање на ваучерите може дополнително да се одредат врз база на еднократната помош, видот на сместување (краткорочно или долгорочно) и слично.

Јавно образование и обука: Со цел за успешно закрепнување и овозможување жртвата да биде економски независна, а водејќи се од направената процена за постоечките вештини и капацитети на жената, да и се овозможи јавно образование и обука, која секако е во насока за нејзино вработување, усовршување и економско зајакнување. По Проектот е финансиран од Европската Унија извршена проценка и увид во работната способност на жртвата би се изготвил индивидуален план со цел да и се овозможи соодветно образование или обука и доусовршување во насока на нејзино зајакнување и осамостојување.

Помош при вработување: Жртвите кои по добивање на примарна заштита, имаат можност да бидат сместени и секако успешно интегрирани во секојдневните обврски, да им се овозможи помош при вработување, со изработка на мерки и политики и евиденција за жртви за кои помошта при вработувањето би била примарна, согласно Закон, а во соработка со Агенцијата за вработување на РСМ, и секако со помош и насоки дадени од страна на Центрите за социјална заштита и граѓанските организации. Имено, потребно е мерките за поддршка при вработување да се изработат на начин на кој ќе бидат прилагодени на индивидуалните потреби на жртвите. Тоа подразбира, земање во предвид на фактот дека жртвите на семејно насилство откако ќе ја напуштат насилната средина најчесто функционираат како еднородителски семејства и можностите за вработување се помали, особено во ситуации кога има едно или повеќе малолетни деца (предшколска возраст).

